

and feelings. Interdisciplinary lessons and integrated lessons O. Savchenko calls different didactic concepts, because interdisciplinary relationships involve the inclusion of other disciplines that are of secondary importance for the study of a particular topic in the lesson. According to her view, lessons with interdisciplinary relationships are "some brief moments" of lessons that contribute to a deeper understanding and understanding of a particular concept. That is, interdisciplinary relationships involve the use of questions and tasks from the material of other disciplines that are of secondary importance for the study of the topic. The concept of "interdisciplinary integration" has been retrospectively analyzed by authors and the use of interdisciplinary relationships in "I in the World" lessons and literary reading in elementary school have been illustrated. The complex application of knowledge in these subjects is a regularity of modern life that solves complex social, technical and technological problems. The ability to comprehensively apply knowledge, synthesize it, transfer ideas and methods from one science to another is at the heart of a creative approach to the scientific, educational and artistic activities of elementary schoolchildren in modern conditions.

Key words: integration, interdisciplinary relationships, elementary school, literary reading, «I am in the world».

УДК 37.013

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-63-66

Олексюк Наталія Степанівна,

доктор педагогічних наук, професор,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

orcid.org/0000-0002-1538-1470

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

У статті зазначено основні проблеми сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами та обґрунтовано актуальність соціальної роботи з ними. Відповідно до рівня сформованості показника психолого-педагогічної адаптації сім'ї до особливих потреб дитини, виділено три типи сімей (сім'ї з високим, середнім та низьким рівнями) й вказано схеми поведінки батьків стосовно дітей, що мають особливі потреби. На основі аналізу зарубіжних практик виявлено спільні та відмінні риси щодо надання соціальної допомоги означеній категорії сімей в Україні. Розкрито сутність соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами, досліджено її обґрунтованість і зміст. Визначено шляхи оптимізації соціальної роботи з сім'ями, в яких виховуються діти з особливими потребами.

Ключові слова: особливі потреби; діти з особливими потребами; батьки дітей з особливими потребами; соціальна підтримка; соціальна адаптація; соціальна робота.

Постановка проблеми. У сучасному світі соціальний захист сім'ї, дітей, забезпечення рівних можливостей та реалізації прав для всіх, особливо найвразливіших груп населення, набуває пріоритетності. В світлі цього підходу, актуального і для нашої країни, допомога сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами, є особливо важливою. Збільшення кількості дітей з особливими потребами є великою проблемою не лише для України. Воно зумовлене цілим рядом різноманітних екологічних, соціальних, економічних та інших чинників, що негативно впливають на загальне здоров'я населення [3, с. 9].

Багате технологічне підґрунтя для допомоги дітям з особливими потребами та їх родинам має соціальна робота – технологія соціальної адаптації, корекції та терапії, забезпечення та обслуговування, консультування, реабілітації та підтримки. Головною метою в соціальній роботі з сім'єю, яка виховує дитину з особливими потребами (у тому числі – соціальної підтримки) є допомога родині у забезпеченні оптимальних умов для виховання і розвитку цієї дитини, створенні сприятливого реабілітаційного середовища, а також допомога у збереженні повноцінного функціонування сім'ї як цілісної системи та всіх її членів [6, с. 124].

Основні положення соціальної підтримки сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами, окреслені у законах України: «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї», «Про освіту», «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»; Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»; розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції соціальної адаптації осіб з розумовою відсталістю»; постановках Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» [1; 2; 4].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. У сучасній науці різні аспекти соціалізації та інтеграції дітей з особливими

потребами знайшли висвітлення в працях Л. Байди, О. Безпалько, О. Василенко, О. Рассказової та ін. Особливості реабілітації осіб з особливими потребами стали предметом досліджень Т. Єжової, Т. Зозулі, О. Романчука, С. Толстоухової та ін. Питання інтеграції дітей з особливими потребами в освітній простір вивчали такі дослідники, як: М. Войцехівський, С. Єфімова, Ю. Найда, О. Савченко та ін. Технологічний аспект соціально-педагогічної роботи із сім'ями, які виховують дитину з особливими потребами, досліджено Р. Вайнолою, А. Капською, А. Паливодою, Л. Тюптею та ін. Основні парадигми й моделі соціальної підтримки сімей з дітьми з особливими потребами розкрито в роботах Т. Алексєєнко, Ю. Богінської та ін. Проте соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами не була до цього часу предметом системного дослідження.

Мета статті: обґрунтування теоретичних і практичних засад соціальної підтримки батьків, які виховують дітей з особливими потребами. Для виконання поставленої мети нами були визначені такі завдання: схарактеризувати основні проблеми сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами; розкрити теоретичні аспекти соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами; проаналізувати зарубіжні практики соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами; обґрунтувати зміст соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами та виявити шляхи її оптимізації.

Результати дослідження. Як очевидно з аналізу різних джерел, дотепер в Україні не було єдиного термінологічного визначення статусу дитини з особливими потребами. У цьому контексті використовувалися такі поняття, як: «інвалід», «дитина, яка має фізичні та психічні відхилення», «дитина з обмеженими функціональними можливостями», «дитина з особливими потребами», «дитина з вадами розвитку», «дитина з особливими освітніми потребами», «аномальні діти», «діти з порушеннями розвитку», «діти з особливими освітніми процесами». Здійснений нами аналіз наукових джерел дав змогу дійти висновку, що дитина з порушеннями фізичного та (або) психічного здоров'я, спричинені екзо- та ендогенними чинниками і потребують системної медичної, психологічної та соціальної (соціально-педагогічної) підтримки [1, с. 122; 3, с. 5].

У результаті наукового пошуку нами виокремлено причини, що формують особливі потреби дитини, а саме: внутрішні (вроджені патології, хромосомні порушення; спадкові хвороби; хвороби центральної нервової системи; розлади психіки) та зовнішні (поранення, каліцтво, дія електроструму, отруйних речовин, вплив вірусів, психотравмуючі ситуації, порушення харчування) [2, с. 17; 3, с. 9]. Ученими вказуються такі особливості психофізичного розвитку дітей залежно від виду порушення: уповільнений темп дозрівання різних психічних функцій; затримка в розвитку рухових і мовленнєвих функцій, формуванні навичок самообслуговування; пізні й неповноцінні поєднання сприймання зі словом, що затримує формування уявлень про навколишній предметний світ; характерна низка труднощів моторного характеру; різні розумові здібності, поведінка і фізичний розвиток; недостатність концентрації уваги, дратівливість та загальна ослабленість [4, с. 56–57; 7, с. 262].

Узагальнюючи особливості соціалізації дітей залежно від виду особливої потреби, ми виділили з них такі основні: перевага рис емоційно-особистісної незрілості, інфантилізм (тривале переважаючі ігрові інтереси, слабкість волевих зусиль щодо цілеспрямованої інтелектуальної діяльності); ускладнена соціальна взаємодія, труднощі словесного спілкування; бідність емоційних проявів, одноманітність гри; провідна діяльність до кінця дошкільного віку виявляється не ігрова, а предметна; труднощі в засвоєнні норм поведінки та нерозуміння їхнього змісту; брак цікавості до навколишнього середовища, поява тривоги, замкненості та пригніченості [1, с. 124; 2, с. 81–82].

Встановлено, що порушення розвитку дитини та його особливості породжують появу відповідних потреб як у самій дитини, так і в її батьків. Поява дитини з особливими потребами помітно позначається майже на всіх сферах життєдіяльності родини, викликаючи потребу у підтримці і допомозі не лише для самої такої дитини, але й для родини загалом чи окремих її членів. До проблем сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами і які вона не завжди спроможна вирішити самостійно, відносимо: помітні наслідки для психологічного здоров'я сім'ї; низький потенційний рівень психологічного прийняття в сім'ї дитини, її емоційне відторгнення чи гіперопіка, надмірне акцентування на особливостях розвитку; нестача інформації (стосовно особливостей дитини, можливостей корекції, особливостей виховання, прав на соціальну допомогу, пільги, відповідних закладів освіти, наявних державних і недержавних громадських організацій); проблеми правової сфери, пов'язані не стільки із недоліками у самих документах, скільки із виконанням законів на належному рівні усіма ланками державного управління і фахівцями; незручне територіальне розташування спеціальних закладів освіти, недостатній рівень освітньої і виховної роботи у цих закладах, брак талановитих педагогів тощо; труднощі в адаптації дитини до закладу освіти, і не пристосованість навчальних закладів до їх потреб, неприйняття оточенням; низька матеріальна забезпеченість сімей що виховують дитину із особливими потребами, труднощі в реалізації гарантованих пільг; недостатній розвиток і недоступність технологій ранньої діагностики, корекції, реабілітації, прогнозування медичних наслідків особливих потреб, невисокий рівень забезпечення безкоштовними послугами, нестача кваліфікованих спеціалістів; неприйняття людей із особливими потребами повноцінними членами суспільства, упередженість і стереотипність у ставленні до них з боку багатьох людей, перенесення стереотипності на родичів; відсутність доступності до певних об'єктів, споруд, проблеми транспортного забезпечення тощо [1, с. 126; 3, с. 39; 6, с. 126]. Зазвичай, ситуація, в якій опиняється така родина, являє собою комплекс труднощів різного характеру, що тісно переплітаються, а нерідко і взаємно обумовлюються.

Для характеристики ставлення родини до дитини з особливими потребами вченими виділено інтегральний показник психолого-педагогічної адаптації сім'ї до потреб дитини. Складовими цього показника є: педагогічна культура батьків;

емоційна адаптація батьків (продуктивна/непродуктивна) до проблем інвалідності дитини; психологічний клімат сім'ї, який створює сприятливе/несприятливе середовище для емоційного розвитку дитини з особливими потребами; готовність/неготовність батьків співпрацювати із соціальним працівником; соціально-психологічна адаптованість дитини до власних проблем і потреб [1, с. 130]. Відповідно до змісту означеного показника схарактеризовано такі три типи сімей, як: сім'ї з високим, середнім та низьким рівнями сформованості показника психолого-педагогічної адаптації сім'ї до потреб дитини [4, с. 88]. Виходячи із вище наведених характеристик сімей, вчені виділяють декілька схем поведінки батьків стосовно дітей, що мають особливі потреби, а саме: прийняття особливих потреб дитини; заперечення їх; надмірний захист дитини; прихована або відкрита відмова від дитини [5, с. 59-60].

Соціальна підтримка сім'ї, в якій виховується дитина з особливими потребами – це широкий спектр довгострокових заходів комплексного (медичного, правового, економічного, психологічного та педагогічного) характеру, спрямованих на розширення контактів сім'ї, подолання соціального виключення, залучення до суспільного життя; надання адекватної інформації про перспективи розвитку дитини та її специфічні потреби; сприяння в організації комплексної діагностики і освітнього процесу; надання повноцінної інформації про державну та громадську підтримку, можливі пільги; сприяння спеціалістам різного фаху в складанні індивідуального реабілітаційного «маршруту» розвитку дитини; налагодження сімейного мікроклімату; організація психологічної підтримки батьків та інших членів сім'ї; організація правової підтримки сім'ї, захист її законних прав та інтересів [1, с. 125; 4, с. 29]. Вважаємо, що головною метою соціальної підтримки сім'ї з дитиною з особливими потребами є допомога родині у забезпеченні оптимальних умов для виховання і розвитку такої дитини, створенні сприятливого реабілітаційного середовища, а також допомога у збереженні повноцінного функціонування сім'ї як цілісної системи та всіх її членів.

За кордоном соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами – це інтенсивна форма підтримки сімей, яка запобігає розпаду сім'ї та задоволяє потреби щодо догляду за дитиною чи дітьми. Окрім допомоги, яку дитина і батьки отримують у спеціальних навчальних закладах, існують також інші ресурси (джерела), що можуть бути корисними для батьків і педагогів: групи підтримки для сімей; центри підготовки батьків та інформації і центри батьківських ресурсів для спільнот; групи, пов'язані з певною нозологією; відділи з питань раннього дитинства; Національні асоціації освіти для дітей з інвалідністю. Основною характеристикою зарубіжної соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами є тісна міждисциплінарна взаємодія фахівців та співпраця різних соціальних інститутів [7].

Зазначимо, що як і за кордоном, в Україні соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами ґрунтується на принципах: партнерства і співпраці; рівності; добровільності та свободи вибору; толерантності; професійної компетентності та відповідальності [1, с. 128].

На основі аналізу наукових джерел нами виділено напрями соціальної підтримки батьків з дітьми з особливими потребами, а саме: забезпечення педагогічного всеобучу батьків; допомога родині у вихованні дітей відповідно до запитів батьків та особливостей виховання у конкретній родині; робота з попередження насильства в сім'ї над дітьми; створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища; супровід процесу адаптації дитини та батьків до навчального закладу; посередницька роль у взаєминах батьків з освітніми та соціокультурними закладами мікрорайону. Низка дослідників виокремлюють такі функції соціальної підтримки: діагностичну, правозахисну, адаптаційну, освітньо-корекційну, розвивальну (надання допомоги в розвитку та саморозвитку, пошуку шляхів адекватного успішного розвитку); стабілізуючу (припинення негативних переживань); корегувальну (діяльність, спрямована на

надання допомоги та супроводу); реабілітаційну, інформаційно-аналітичну; організаційно-управлінську; експертну, прогностичну [2, с.46; 5, с.109-110].

На сьогоднішній день фахівці виділяють такі види соціальної підтримки: матеріальну (матеріальна допомога; виховання поваги до матеріальних цінностей); психологічну (психологічна стабілізація особистості; подолання комплексів, розвиток психологічної захищеності; підтримка позитивних емоцій тощо); соціально-педагогічну (допомога у налагодженні соціальних контактів, засвоєнні безконфліктних способів взаємодії; прийняття норм та правил життєдіяльності колективу, групи та законів громади); фізичну (своєчасне виявлення захворювань та направлення на лікування; використання здоров'язберігальних технологій у повсякденному житті) [1, с. 132].

У наукових джерелах зустрічаємо наступні компоненти соціальної підтримки: структурний (цільовий, ціннісно-мотиваційний, діагностико-прогностичний, змістовий, операційний) та функціональний (організаційний і методичний) [4, с. 121].

Організація соціальної роботи (підтримки) з батьками, які виховують дитину з особливими потребами, передбачає кілька етапів: діагностико-конструктивний етап (дослідження мікросоціуму і виховного потенціалу сім'ї; аналіз основних проблем і проектування соціально-педагогічного процесу в сім'ї, підбір засобів і методів реабілітації відповідно до загальних цілей виховання); організаційний (полягає у конструктивній діяльності, включаючи різні форми педагогічної анімації в організації сімейно-побутової праці, освітніх заходів, дозволяючи і передбачає проектування корекційно-педагогічного процесу в умовах сім'ї, підбір засобів і методів роботи); комунікативний (допомога у встановленні оптимальних взаємин між батьками і дітьми, іншими членами сім'ї в сфері найближчого оточення; сприяє становленню нових форм взаємодії з дитиною, яка має відхилення у розвитку, засвоєння специфічних засобів спілкування) [6, с. 111-112].

У своїй роботі з батьками дітей з особливими потребами соціальний працівник найчастіше використовує такі форми роботи, як: психолого-педагогічна просвіта, соціально-педагогічний патронат, психолого-педагогічний супровід. Крім того, співпраця з батьками дітей з особливими потребами проводиться у формах: семінарів-практикумів; батьківських зборів; батьківських конференцій; виставок дитячих робіт; рольових ігор, тренінгів; спільних занять з дітьми (вечорів відпочинку, спортивних свят і розваг, вистав тощо). Вважаємо, що соціальному працівнику у своїй роботі з батьками варто активно використовувати власні сімейні ресурси [1, с. 133; 3, с. 214; 4, с.180].

На основі проведеного дослідження нами було визначено такі шляхи оптимізації соціальної підтримки батьків з дітьми з особливими потребами, як: подолання упередженого ставлення та стереотипів щодо означеної категорії сімей з боку суспільства; інформування органів державної влади про потреби та інтереси сімей з дітьми означеної категорії; створення різноманітних організацій дітей з особливими потребами та їх родичів; стимулювання добровільної допомоги таким сім'ям тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вивчення досвіду, накопиченого у вітчизняній науці і практиці, дозволило виділити найефективніші підходи до організації роботи соціального працівника з батьками, які виховують дітей з особливими потребами: опосередкований, спрямований на створення умов для реабілітації дитини за допомогою надання комплексу певних послуг сім'ї та безпосередньо дитині; безпосередній, спрямований на надання допомоги всім членам родини та соціальну роботу з сім'єю, як з цілісністю. Перспективи подальшої розробки проблеми полягають у визначенні сутності процесу адаптації всіх членів сім'ї до інвалідності дитини; створенні соціальних (соціально-педагогічних) програм, спрямованих на надання допомоги різним категоріям сімей, які виховують дитину з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З. П. Соціально-педагогічна підтримка батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Київ : Гнозис, 2018. Вип.37-1. Том 6 (74) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 122–133.
2. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми з особливими потребами : навч. посіб. Київ : Задруга, 2011. 416 с.
3. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ : Науковий світ, 2010. 260 с.
4. Макаренко І. В. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей раннього віку в особливих потребах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2009. 232 с.
5. Соловійова Т. Г. Соціально-педагогічні засади роботи з батьками дітей з особливими потребами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Запоріжжя, 2009. 253 с.
6. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : навчально-методичний посібник. Капська А. Й., Олексюк Н. С., Калаур С. М., Фалинська З. З. Тернопіль: Астон, 2010. 304 с.
7. Чечко Т. Аналіз зарубіжних практик соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку. Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць / ред. В. В. Засенко, А. А. Колупаєва. Київ : Наша друкарня, 2017. Вип. 13. С. 262 – 271.

References

1. Bondarenko Z. P. (2018) Sotsialno-pedahohichna pidtrymka batkiv, yaki vykhovuut dytynu z osoblyvymy osvitynymy potrebamy [Social and pedagogical support for parents raising a child with special educational needs]. Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody. Kyiv : Hnozyz, Vyp.37-1. Tom 6 (74) : Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehtatsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru». S. 122–133.
2. Ivanova I. B. (2011) Sotsialna robota z liudmy z osoblyvymy potrebamy [Social work with people with disabilities] : navch. posib. Kyiv : Zadruha. 416 s.
3. Kolupaieva A. A. (2010) Dity z osoblyvymy potrebamy ta orhanizatsiia yikh navchannia [Children with special needs and organization of their education]. Kyiv: Naukovyi svit. 260 s.
4. Makarenko I. V. (2009) Sotsialno-pedahohichna pidtrymka batkiv ditei rannoho viku v osoblyvymy potrebamy [Social and pedagogical support for parents of young children with special needs] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Luhansk. 232 s.
5. Soloviova T. H. (2009) Sotsialno-pedahohichni zasady roboty z batkamy ditei z osoblyvymy potrebamy [Socio-pedagogical principles of work with parents of children with special needs]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Zaporizhzhia. 253 s.
6. Sotsialno-pedahohichna robota z problemnymy simiamy (2010) [Social and pedagogical work with problem families Social and pedagogical work with problem families] : navchalno-metodychnyi posibnyk . Kapska A. Y., Oleksiuk N. S., Kalaur S. M., Falynska Z. Z. Ternopil: Aston. 304 s.
7. Chechko T. (2017) Analiz zarubizhnykh praktyk sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky batkiv ditei z osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku [Аналіз зарубіжних практик соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку]. Osvita osib

z osoblyvymy potrebamy : shliakhy rozbudovy : zb. nauk. prats / red. V. V. Zasenka, A. A. Kolupaieva. Kyiv : Nasha drukarnia. Vyp. 13. S. 262 – 271.

В статті отмечены основные проблемы семей, которые воспитывают детей с особенными потребностями и обоснована актуальность социальной работы с ними. В соответствии с уровнем психолого-педагогической адаптации семьи к особенным потребностям ребенка, выделены типаж семей (семьи с высоким, средним и низким уровнями) и указаны схемы поведения родителей относительно детей, которые имеют особенные потребности. На основе анализа зарубежных практик выявлены общие и отличные черты предоставления социальной помощи этой категории семей в Украине. Раскрыта сущность социальной поддержки родителей детей с особенными потребностями, исследовано и обосновано ее содержание. Определены пути оптимизации социальной работы с семьями, которые воспитывают детей с особенными потребностями.

Ключевые слова: особенные потребности; дети с особенными потребностями; родители детей с особенными потребностями; социальная поддержка; социальная адаптация; социальная работа.

The article presents the main problems of families in which children with special needs are brought up and the relevance of social work with them is substantiated. According to the level of development of the indicator of psychological and pedagogical adaptation of the family to the special needs of the child, three types of families (families with high, middle and low levels) are identified and patterns of behavior of parents towards children with special needs are indicated. Based on the analysis of foreign practices, common and distinctive features of providing social assistance to a certain category of families in Ukraine have been identified. The essence of social support of parents of children with special needs is revealed, its content is investigated and substantiated. Ways to optimize social work for families with special needs children are identified.

Key words: special needs; children with special needs; parents of children with special needs; social support; social adaptation; social work.

УДК 37. 013.302(420)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-66-69

Поліщук Юрій Йосипович,

доктор педагогічних наук, професор,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ДІТЯЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

У статті аналізується проблема соціального виховання школярів у дитячих громадських об'єднаннях. Особливу увагу приділено аналізу ролі соціально-педагогічної діяльності в процесі становлення педагогічної системи дитячих громадських об'єднань. Розкрито форми і методи впливу соціально-педагогічної діяльності дитячих громадських об'єднань на процес формування особистісних якостей членів дитячих громадських об'єднань. Розроблена методика соціального виховання юної особистості в дитячих громадських об'єднаннях. Виходячи із визначення методологічних підходів до розуміння мети і завдань соціального виховання сформульовані принципи соціального виховання, основні підходи до визначення форм і методів соціального виховання школярів в дитячих громадських об'єднаннях.

Ключові слова: дитячі громадські об'єднання, школярі, соціальне виховання, принципи соціального виховання, форми і методи соціального виховання особистості.

Постановка проблеми. Проблема соціального виховання у школярів на сьогоднішній день є особливо актуальною і недостатньо дослідженою. У працях вітчизняних учених (С. Архипова, О. Безпалько, І. Бех, І. Зверева, А. Капська, М. Малькова, С. Харченко та ін.) проаналізовано основні вимоги, які ставить суспільство до процесу формування особистісних якостей у дітей і підлітків. Система їхніх вимог диктується кардинальними змінами в житті мільйонів громадян України, орієнтацією на європейський ідеал особистості. Демократичні ідеали сучасності можна охарактеризувати як поєднання демократичних принципів і толерантності. Європейське суспільство початку ХХІ ст. стає все більше полікультурним, що вимагає формування полікультурної свідомості і полікультурного світогляду, надає школярам право обрання різноманітних ціннісних орієнтацій, пропонує широку різноманітність професійних і духовно-культурних уподобань.

Дитячий рух у ХХІ ст. стає все більш важливим і помітним інститутом соціального виховання особистості. У 2019 р. в Україні функціонувало 92 всеукраїнських і регіональних дитячих громадських об'єднань. Проте охопленість дітей і підлітків складає лише 7% від загального числа учнів. Незважаючи на певне число наукових досліджень все ще залишається нерозв'язаною проблема надання практичної допомоги вихователям дитячих громадських об'єднань в організації соціального виховання їхніх членів.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки нагромаджено певне число наукових розробок з проблеми соціального виховання школярів: О.Бурим (соціальне виховання молодших школярів у приватних загальноосвітніх навчальних закладах), О. Джексон (соціальне виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах

соціокультурного середовища недільної школи), С. Мукомел (формування духовних цінностей старшокласників в умовах соціально-виховуючого середовища), О. Кузьменко (соціальне становлення особистості в умовах відкритої соціально-педагогічної системи), О. Безпалько (теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді), Б. Купріянов (соціальне виховання в закладах додаткової освіти дітей); з виховної і соціально-педагогічної діяльності дитячих громадських об'єднань: А. Гулевська (гайдинг як соціально-педагогічна система), С. Діба (педагогічні умови соціалізації учнівської молоді в скаутських організаціях), Ю. Жданович (організаційно-педагогічні засади виховного процесу у скаутській організації Пласт), Н. Заверико (соціалізація старшокласників у самодіяльних об'єднаннях), А. Зайченко (дитяче об'єднання: формування ціннісних ставлень особистості), М. Окаринський (формування в підлітків несприйнятливості до вживання наркогенних речовин у діяльності Пласту), Н. Онищенко (корекція девіантної поведінки молодших школярів у процесі діяльності дитячих громадських організацій), Л. Романовська (теорія і практика соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань України) та ін.).

Мета статті: визначення і обґрунтування сутності соціального виховання в дитячих громадських об'єднаннях як важливої основи формування особистості дітей і підлітків.

Результати дослідження. Сучасний дитячий рух – явище багатогранне. Йому притаманна різноманітна спрямованість, динаміка; самодіяльність, яка реалізує природні потреби дітей; значний діапазон міжособистісної взаємодії; багаторівнева система контактів; неформальний характер, довільний стиль діяльності.

Дитяче громадське об'єднання – це добровільне об'єднання